

Bachelor Eindwerkstuk

Mama, ik kan niet slapen...

Een productieanalyse van de redactie van het
SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL en haar overwegingen met
betrekking tot de presentatie van schokkende
nieuwsonderwerpen

Bron: www.nachtmerries.org

Naam: Geeke Koning

Studentnummer: 3534049

Studie: Theater, Film- en Televisiewetenschappen

Studiejaar: 2012-2013

Blok: 1

Faculteit: Geesteswetenschappen

Begeleider: Rob Leurs

Inleverdatum: 05-11-2012

Inhoud

I. Inleiding	p. 3
II. Nieuws voor kinderen	p. 6
Kinderen en schokkend nieuws	p. 7
Strategieën om met angstreacties om te gaan	p. 9
III. De redactie aan het woord	p. 13
Algemeen	p. 13
Schokkend nieuws	p. 14
Verkeerde keuze	p. 16
Cartoons	p. 17
Nazorg	p. 18
Evaluatie	p. 19
IV. Conclusie	p. 21
V. Bibliografie	p. 23
VI. Bijlage	p. 25

I. Inleiding

*"Als ik de baas zou zijn van het journaal
Dan werd meteen het nieuws een heel stuk positiever
De hele wereld werd meteen een beetje liever
Want ik negeerde alle narigheid totaal."
(Tekst en muziek: Robert Long, Kinderen voor Kinderen, 1984)*

Dit refrein van een van de bekendste liedjes van KINDEREN VOOR KINDEREN, het kinderkoor van de VARA, legt de vinger precies op de zere plek. Er gebeuren veel negatieve dingen in de wereld en het televisienieuws, dat zichzelf presenteert als een venster naar de buitenwereld,¹ gaat dan ook negen van de tien keer over een negatieve gebeurtenis.

Kinderen komen met negatief nieuws in aanraking doordat ze mensen uit hun omgeving erover horen praten of doordat ze de beelden zelf zien op tv. Nieuws kan kinderen op twee manieren van streek brengen; ten eerste via de directe confrontatie met nieuwsbeelden en ten tweede via empathie.² De afgelopen jaren hebben veel ouders hun bezorgdheid geuit over schokkende nieuwsgebeurtenissen. Het feit dat er 24 uur per dag verslag wordt gedaan van zaken als terrorisme, kinderontvoeringen, oorlog en ook natuurrampen zoals orkanen maakt het voor ouders moeilijk om kinderen hiertegen te beschermen. De inhoud van televisienieuws is de laatste tijd inderdaad meer gewelddadig en beeldend geworden, zo schrijft Barbara Wilson, hoofd van de afdeling communicatie aan de Universiteit van Illinois, in haar tekst 'Media and children's aggression, fear and altruism'.³

Volgens sociale wetenschappers presenteert het "grote-mensen journaal" onderwerpen vaak op een manier die niet geschikt is voor kinderen omdat er vaak zeer schokkende, expliciete beelden getoond worden waar kinderen van kunnen schrikken. Ook worden er moeilijke woorden gebruikt die kinderen niet begrijpen. Daarom bestaan er in ons land sinds het jaar 1981 twee speciale journaals voor kinderen, te weten

---

¹ Glen Creeber et. Al., *The television genre book* (Palgrave: Macmillan, 2009), 104.

² Patti Valkenburg, *Beeldschermkinderen. Theorieën over kind en media* (Amsterdam: Boom, 2002), 112.

³ Barbara Wilson. "Media and Children's Aggression, Fear, and Altruism" *The future of children 18* (2008): 94.

het NOS JEUGDJOURNAAL en het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL. Beide zijn een begrip geworden in Nederland. Sociaalwetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat kinderen het liefst naar kinderjournals kijken. Ze leren daar het meest van en worden minder negatief beïnvloed door shockerend nieuws dat in deze programma's gepresenteerd wordt.⁴ Het JEUGDJOURNAAL wordt elke dag uitgezonden en richt zich op kinderen van negen tot twaalf jaar. Het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL wordt gedurende het schooljaar elke vrijdagochtend uitgezonden en richt zich specifiek op de groepen 7 en 8 van de basisschool. Omdat het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL naast het brengen van nieuws en achtergronden ook aandacht schenkt aan educatie heb ik ervoor gekozen om dit onderzoek aan het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL te wijden.

Toen ik dit programma op een vrijdagochtend bekeek kwamen er verschillende vragen bij mij op: Wat doet het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL om aan te sluiten bij het cognitieve en emotionele niveau van haar doelgroep? Wordt er ook wel eens overwogen of kinderen bepaalde onderwerpen überhaupt wel onder ogen moeten krijgen? Deze vragen hebben geleid tot de volgende hoofdvraag die in dit onderzoek centraal staat:

"Met welke aspecten houdt de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL rekening bij de selectie en presentatie van schokkende nieuwsonderwerpen en waarom doet de redactie dit?"

Om een antwoord te krijgen op deze vraag is er in dit onderzoek een productieanalyse uitgevoerd. Dit onderzoek is hiermee ingebed in het onderzoeksgebied van Productie Studies, een relatief nieuw onderzoeksgebied waarbinnen de aandacht uitgaat naar productieprocessen met betrekking tot televisie en film. In dit onderzoek zijn twee redacteuren, de cartooniste en de regisseuse van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL geïnterviewd om een zo volledig mogelijk beeld te krijgen van de manier waarop de redactie schokkende nieuwsonderwerpen selecteert en presenteert.

Dit onderzoek is wetenschappelijk relevant omdat er een bijdrage

---

⁴ Juliette Walma van der Molen, "Violence and Suffering in Television News: Toward a Broader Conception of Harmful Television Content for Children" *Pediatrics* 113 (2004): 1774.

geleverd wordt aan het bestaande sociaalwetenschappelijke debat over de manier waarop schokkend nieuws voor kinderen gepresenteerd zou moeten worden. Volgens Juliette Walma van der Molen, ontwikkelingspsychologe en hoogleraar aan de Universiteit van Amsterdam, heeft dit onderwerp tot nu toe weinig aandacht gekregen. Ze geeft dit aan in haar tekst 'Violence and suffering in tv news: Toward a broader conception of harmful television content for children'.⁵ Ook het feit dat de tot nu toe uitgevoerde sociaalwetenschappelijke onderzoeken vooral betrekking hadden op het effect dat schokkende nieuwsitems op de angsten van kinderen hebben en niet op de manier waarop de redactie deze onderwerpen behandelt,⁶ maakt dit onderzoek wetenschappelijk relevant.

Naast wetenschappelijke relevantie heeft dit onderzoek tevens maatschappelijke relevantie omdat kinderen, ook als zij er niet voor kiezen om naar het nieuws te kijken, zoals gezegd frequent geconfronteerd worden met het nieuws wanneer ze langs kanalen zappen of wanneer hun ouders ernaar kijken. Zoals eerder genoemd wordt nieuws gedurende de hele dag uitgezonden en soms wordt de normale programmering onderbroken door een nieuwsuitzending over een belangrijke gebeurtenis.⁷ Het is voor kinderen dus bijna onmogelijk om niet met het nieuws geconfronteerd te worden. Daarom is het belangrijk dat er te allen tijde wordt nagedacht over de manier waarop kinderen nieuws te horen of onder ogen krijgen.

Het verslag van dit onderzoek is als volgt opgebouwd. Allereerst worden de theorie, die de basis voor dit onderzoek vormt, en de methode die gehanteerd is uiteengezet. Vervolgens wordt er antwoord gegeven op de onderzoeksvraag aan de hand van de interviews met de redactieleden van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL. Ten slotte wordt de analyse in een concluderend betoog gekoppeld aan de theorie en worden aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

---

⁵ Walma van der Molen, 1771.

⁶ Ibidem, 1772.

⁷ Ibidem.

II. Nieuws voor kinderen

Allereerst is het belangrijk om te definiëren wat ik precies onder 'schokkend nieuws' versta. Schokkend nieuws is mijns inziens nieuws dat zo aangrijpend is dat er een discussie kan ontstaan of kinderen er angstig van kunnen worden en of ze het wel moeten zien en er meer over moeten weten. Voorbeelden van soortgelijke nieuwsgebeurtenissen zijn de zaak Anders Breivik, 9/11, de Amsterdamse zedenzaak in kinderdagverblijf het Hofnarretje en de moord op Milly Boele. De discussie of het slecht is om kinderen aan schokkend nieuws bloot te stellen kent een lange geschiedenis. Twee wetenschappelijke onderzoeksgebieden die zich hiermee bezig houden zijn sociale wetenschappen en cultural studies. Binnen de sociale wetenschappen gaat men er vanuit dat media invloed en effect hebben op mensen.⁸ Volgens sociale wetenschappers kan schokkend nieuws negatieve effecten hebben op kwetsbare mensen zoals kinderen, en kunnen zij niet altijd even goed met schokkend televisienieuws omgaan.

Binnen de cultural studies vindt men dat het zogenaamde 'effect denken' van de sociale wetenschappers "vaak te direct en te mechanisch", aldus Joke Hermes en Maarten Reesink in het boek *Inleiding Televisiestudies*.⁹ David Gauntlett, hoogleraar Media en Communicatie aan de Universiteit van Westminster, betoogt in zijn tekst 'Ten things wrong with the media 'effects' model' dat er met betrekking tot het 'effect denken' twee opties zijn: ofwel hebben media geen effecten op de mens, ofwel is onderzoek naar de invloed van media op mens en maatschappij altijd op een verkeerde manier uitgevoerd.¹⁰ Wetenschappers binnen cultural studies stellen vraagtekens bij de kwantitatieve onderzoeksmethoden van de sociale wetenschappers.¹¹ Een bekende term binnen cultural studies is mediageletterdheid of mediawijsheid, de vaardigheid om audiovisuele teksten steeds sneller en beter te kunnen interpreteren.¹² Wanneer we de vertaalslag van deze term maken naar de relatie tussen schokkend

---

⁸ Hermes en Reesink, *Inleiding Televisiestudies* (Amsterdam: Boom, 2003), 14.

⁹ Ibidem.

¹⁰ David Gauntlett, "Ten things wrong with the 'effects model'" in *Approaches to Audiences: A Reader*, red. R. Dickinson et. al. (London: Arnold, 1998): 120.

¹¹ Hermes en Reesink, 150.

¹² Ibidem, 126.

televisienieuws en kinderen kan gesteld worden dat aanhangers van mediawijsheid stellen dat kinderen wel wat kunnen hebben en dat ze juist onderricht moeten krijgen over hoe ze met schokkende nieuwsitems moeten omgaan.¹³

Ik ben het eens met het sociaalwetenschappelijke idee en kijk in dit onderzoek dan ook vanuit dat perspectief naar de manier waarop schokkend nieuws voor kinderen moet worden gepresenteerd. Naar mijn idee zijn de effecten van schokkend televisienieuws op kinderen wel degelijk te constateren en te benoemen, en leidt het 'effect-denken' in dit geval zonder twijfel tot zinnige constatering. Het doel van nieuws voor kinderen is volgens mij dat kinderen vanaf een leeftijd van tien jaar op de hoogte zijn van wat er in de wereld gebeurt. Net als volwassenen hebben kinderen recht op nieuws en moeten zij serieus genomen worden als nieuwsconsumenten. Ik vind het belangrijk dat kinderen weten dat de wereld niet zo rooskleurig is als ze aanvankelijk waarschijnlijk dachten en daarom is het naar mijn mening niet erg dat kinderen bang worden wanneer ze iets schokkends zien in het nieuws. Het moet echter niet zo zijn dat ze er niet van kunnen slapen en er langdurige psychische klachten aan overhouden. Ik vind het dus van belang om kinderen te helpen om met shockerend nieuws om te gaan en nieuws en achtergrondinformatie in begrijpelijke taal en met afgewogen beelden te brengen. Kinderen moeten op een verantwoorde manier geïnformeerd worden over belangrijke gebeurtenissen. Onder een 'verantwoorde manier' versta ik een manier die aansluit bij het cognitieve en emotionele niveau van de doelgroep. In de hierop volgende paragraaf zal ik mijn standpunt verder verduidelijken aan de hand van teksten van bekende mediapsychologen.

Kinderen en schokkend nieuws

Joanne Cantor, professor in media en communicatie, heeft veelvuldig onderzoek gedaan naar de relatie tussen cognitieve en emotionele reacties op de massamedia en in het bijzonder op het genre nieuws. In haar tekst 'The media and children's fears, anxieties, and perceptions of danger', die opgenomen is in het *Handbook of children and the media* schrijft zij: "Hoe

---

¹³ Gauntlett, 122.

meer kinderen naar het nieuws kijken, hoe vaker symptomen van psychologisch trauma zoals angst, depressie of posttraumatische stress voorkomen.”¹⁴ Volgens Cantor kunnen deze ongezonde effecten op het welzijn van kinderen even lang duren als het getoonde item, maar ze kunnen ook intens en langdurig, en zowel fysiek als emotioneel zijn. De angstuitingen variëren van het afschermen van de ogen tijdens blootstelling aan een schokkend nieuwsitem tot nachtmerries, niet kunnen slapen, angst voor monsters onder het bed, en niet alleen durven slapen of willen slapen met het licht aan.¹⁵

De thema's die kinderen overstuur maken verschillen per leeftijdscategorie en de angst die wordt veroorzaakt door televisienieuws neemt toe met toenemende leeftijd, zoals Barbara Wilson, klinisch neuropsycholoog en hoofd van de afdeling communicatie aan de Universiteit van Illinois, schrijft in haar tekst 'Media and children's aggression, fear and altruism'.¹⁶ Kinderen tussen de 10 en de 12 jaar, de doelgroep van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL, reageren emotioneel op gebeurtenissen in de media die realistisch lijken of zouden kunnen gebeuren in het echte leven. Ze zijn snel onder de indruk van verhalen over misdaad, oorlog en geweld,¹⁷ en zijn bang voor realistische bedreigingen zoals ongelukken, ontvoeringen, inbrekers, bombardementen en onbedoeld geweld zoals natuurrampen.¹⁸ Ook zijn ze bang voor persoonlijk letsel.¹⁹ Deze verhoogde responsiviteit is consistent met hun meer volwassen begrip van het onderscheid tussen fantasie en werkelijkheid, zo schrijft Barbara Wilson.²⁰ Wanneer kinderen ouder worden komen ze volgens cognitief psycholoog Jean Piaget in de derde fase van de cognitieve ontwikkeling, het concreet operationele stadium,²¹ en reageren ze in toenemende mate op abstracte aspecten van angstaanjagende media omdat ze beter in staat zijn abstracte begrippen

---

¹⁴ Joanne Cantor, "The media and children's fears, anxieties, and perceptions of danger" in *Handbook of children and the media*, red. Singer en Singer (California: Sage Publications, 2001): 208.

¹⁵ Cantor, 209.

¹⁶ Wilson, 87.

¹⁷ Ibidem, 95.

¹⁸ Valkenburg, 101.

¹⁹ Wilson, 95.

²⁰ Ibidem, 94

²¹ Struyven et. al., *Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent* (Leuven: LannooCampus, 2003), 165.

zoals terrorisme en ontvoering te begrijpen.²² Bij angst voor oorlogen zullen oudere kinderen bijvoorbeeld meer dan jongere kinderen nadenken over de gevolgen voor de slachtoffers.²³

Kinderen kunnen overstuur raken van beelden van bloed en lijken, maar ook beelden van emotionele mensen die huilen of schreeuwen kunnen kinderen van streek maken, aldus Juliette Walma van der Molen.²⁴ Over het algemeen worden de angstreacties van kinderen op het nieuws geïntensiveerd als ze in nauwe geografische nabijheid van de tragedie wonen.²⁵ Angst is ook groter bij kinderen die zich nauw identificeren met de slachtoffers van tragische gebeurtenissen.²⁶ Nieuwsberichten waarin kinderen het slachtoffer zijn kunnen dan ook zeer angstwekkend zijn.²⁷

Verschillende studies hebben aangetoond dat frequente nieuwskijkers, ongeacht hun leeftijd, de wereld zien als gevaarlijker en banger zijn om een slachtoffer van geweld te worden dan mensen die minder vaak naar het nieuws kijken.²⁸ Dit sluit aan bij de cultivatietheorie; een sociale theorie die de lange termijn effecten van televisie onderzoekt. Volgens de cultivatietheorie zullen mensen die veel televisie kijken de echte wereld gaan waarnemen als zijnde in overeenstemming met wat ze zien op het scherm.²⁹ Uit onderzoek blijkt dat basisschoolkinderen die vaak naar het nieuws keken inderdaad geloofden dat er meer moorden werden gepleegd in een nabijgelegen stad dan kinderen die minder vaak keken.³⁰ Ook is gebleken dat kinderen die veel naar het nieuws keken banger waren voor bijvoorbeeld verhalen over kinderontvoeringen dan kinderen die minder vaak naar het nieuws keken, aldus Barbara Wilson.³¹

Strategieën om met angstreacties om te gaan

Er bestaan verschillende strategieën om angsten, die kinderen overhouden na het zien van schokkende nieuwsonderwerpen, te voorkomen of te

---

²² Wilson, 95.

²³ Valkenburg, 91.

²⁴ Walma van der Molen, 1772.

²⁵ Wilson, 94

²⁶ Ibidem.

²⁷ Valkenburg, 101.

²⁸ Wilson, 96.

²⁹ Ibidem, 95.

³⁰ Ibidem, 96.

³¹ Ibidem.

verminderen. Deze strategieën kunnen door zowel ouders als programmamakers gehanteerd worden. Verschillen in de ontwikkeling van vaardigheden van kinderen met betrekking tot informatieverwerking maken dat de effectiviteit van de bestaande strategieën zal verschillen, aldus Joanne Cantor.³² Kinderen van tien tot twaalf jaar prefereren cognitieve strategieën om te leren omgaan met hun angsten.³³ Bij cognitieve strategieën wordt verbale uitleg gebruikt om de angst te verminderen.³⁴ Bij een nieuwsprogramma is het effectief om eerst een duidelijk contextueel kader te schetsen,³⁵ en vervolgens een verklaring te geven die de mate van gevaar minimaliseert.³⁶ Bij een onderwerp als kindervervalsingen of kindermisbruik is het bijvoorbeeld goed om kinderen gerust te stellen door hen te vertellen dat de daders ziek of niet in orde zijn, dat deze gebeurtenissen niet vaak voorkomen en dat de kans dat dit gebeurt klein is.³⁷ “Als deze strategieën niet relevant zijn, bijvoorbeeld omdat het gevaar wel dichtbij is of kan komen, dan wordt aanbevolen extra voorzichtig te zijn met het televisienieuws en de aandacht van kinderen af te leiden, aldus Patti Valkenburg, hoogleraar Jeugd en Media bij de afdeling communicatiewetenschap van de Universiteit van Amsterdam.³⁸

Joanne Cantor en Barbara Wilson stellen in hun gezamenlijke artikel *Helping children cope with frightening media presentations* dat uit onderzoek blijkt dat het niet handig is om kinderen te waarschuwen voor wat er komen gaat, omdat kinderen dan vaak extra bang worden.³⁹ Om de impact van een schokkend item zo klein mogelijk te houden is het beter om, indien realistisch, een goede afloop van een angstaanjagende gebeurtenis te voorspellen.⁴⁰ In het geval van grote rampen is het volgens Barbara Wilson goed om kinderen beperkt bloot te stellen aan televisie en hen de mogelijkheid te geven constructieve gesprekken te voeren met een

---

³² Cantor, 213.

³³ Ibidem.

³⁴ Cantor, 214.

³⁵ Walma van der Molen, 1773.

³⁶ Ibidem, 215.

³⁷ Valkenburg, 112.

³⁸ Ibidem.

³⁹ Cantor en Wilson, “Helping children cope with frightening media presentations” *Current psychology: research and reviews* 7 (1988): 67.

⁴⁰ Ibidem.

volwassene.⁴¹ Oudere kinderen vinden het fijn als volwassenen meekijken naar het nieuws omdat ze dan direct om verklaringen kunnen vragen of met ze kunnen discussiëren over de gepresenteerde onderwerpen.⁴²

Naast bovengenoemde strategieën houden programmamakers er tevens andere strategieën op na. Ze nodigen bijvoorbeeld deskundigen uit in de uitzending om de gebeurtenissen op een geruststellende manier uit te leggen, ze vermijden te expliciete beelden en ze gebruiken geen achtergrondgeluiden zoals schreeuwende mensen of melodramatische muziek.⁴³

Dit hoofdstuk samenvattend kan gesteld worden dat de effecten van schokkend televisienieuws op kinderen inderdaad te constateren en te benoemen zijn. Te denken valt onder andere aan het niet kunnen slapen of het hebben van nachtmerries vrij kort nadat kinderen met schokkend nieuws zijn geconfronteerd. Verder heb ik aangegeven dat er een aantal bruikbare en goede technieken zijn gesuggereerd om het schokeffect zo veel mogelijk te beperken. Dit zal echter niet werken wanneer kinderen tijdens een onverwachte nieuwsflits met schokkende beelden geconfronteerd worden.

In het tweede deel van deze scriptie worden de resultaten beschreven van het onderzoek naar de manier waarop de makers van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL omgaan met het confronteren van kinderen met schokkend nieuws. Om een goed beeld te kunnen schetsen van de aspecten waarmee de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL rekening houdt bij de selectie van schokkende nieuwsonderwerpen heb ik aan de hand van een van tevoren opgestelde vragenlijst, die terug te vinden is in de bijlage, diepte-interviews gehad met regisseuse Paula Deppe, cartooniste Paola Kisner en redacteurs Astou Toure en Myrthe Pillen. Paula Deppe interviewde ik in de montagekamer, Paola Kisner op haar kantoor bij de NTR en Astou Toure en Myrthe Pillen op de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL. Deze context werkte voor mij beeldversterkend omdat de medewerkers zich in hun eigen werkomgeving bevonden en het programma op deze plekken wordt

---

⁴¹ Wilson, 110.

⁴² Cantor en Wilson, 66.

⁴³ Walma van der Molen, 1774.

gemaakt. Hierna volgt eerst een korte algemene beschrijving van het programma, waarna ik de resultaten van de interviews uiteen zet en deze in de conclusie in verband breng met de theorie die ik zojuist gepresenteerd heb.

III. De redactie aan het woord

Algemeen

Het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL is een educatieve actualiteitenrubriek voor kinderen uit de groepen 7 en 8 van het basisonderwijs. Het programma wordt gemaakt en uitgezonden door de NTR, een Nederlandse publieke omroeporganisatie die op 1 september 2010 is ontstaan uit een fusie tussen de Nederlandse Programma Stichting, Teleac en RVU (Radio Volksuniversiteit). De NTR is gespecialiseerd in informatie, educatie en cultuur en heeft extra aandacht voor jeugd en diversiteit.⁴⁴ Met het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL wil de NTR de doelgroep op een educatieve manier een oriëntatie bieden op zichzelf en op de maatschappij:

“Het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL brengt nationaal en internationaal nieuws en politiek in hapklare brokken, geeft inzicht in maatschappelijke dilemma’s en laat leerlingen kennis maken met het leven van leeftijdsgenoten waar ook ter wereld.” – redacteur Myrthe Pillen

Het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL wordt gedurende het schooljaar elke vrijdagochtend uitgezonden om elf uur op Nederland 3, en wordt gepresenteerd door Jurre Bosman. In elke uitzending wordt een overzicht gegeven van het belangrijkste nieuws van de voorgaande week op een manier die aansluit bij de cognitieve en emotionele ontwikkeling van de kinderen. “Na een overzicht van het belangrijkste nieuws wordt op twee onderwerpen dieper ingegaan. Nieuwsgebeurtenissen, maatschappelijke vraagstukken of onderwerpen die leerlingen bezighouden passeren dan de revue”, zo vertelt redacteur Astou Toure.

Het team van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL bestaat uit een eindredacteur, een regisseuse, een cartooniste, vijf bureauredacteurs, een verslaggever en een presentator. Vroeger was het zo dat je minimaal twee jaar in het basisonderwijs moest hebben gewerkt om als redacteur bij het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL aan de slag kunnen. Tegenwoordig is dit niet meer

---

⁴⁴ “Over NTR”, <http://ntr.nl/page/over-ntr>, 2010, geraadpleegd op 15 oktober 2012.

zo, aldus regisseuse Paula Deppe die zelf al jaren voor het programma werkt en daarnaast onderwijzeres is van groep 7 van een basisschool.

Wanneer ik de makers de vraag stel waarom er volgens hen nieuws voor kinderen gemaakt wordt zeggen zij dat kinderen bewust gemaakt moeten worden van wat er in de wereld gebeurt. "Kinderen ontdekken de wereld om hen heen en nieuws hoort hier ook bij", aldus regisseuse Paula Deppe. Redacteur Astou Toure stelt daarnaast dat het belangrijk is dat kinderen net als volwassenen gehoord worden:

"Kinderen moeten opgroeien als zelfstandige burgers met een eigen mening en ons programma levert hier een bijdrage aan." – redacteur Astou Toure

Om kinderen uit te dagen zelf een mening over de nieuwsitems te vormen worden de onderwerpen in het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL op een objectieve manier gebracht.

Schokkend nieuws

De redactie vindt een nieuwsitem echt schokkend wanneer er sprake is van geweld en fysiek en emotioneel letsel. Volgens redacteur Myrthe Pillen heeft de redactie nog nooit overwogen of kinderen bepaalde onderwerpen überhaupt onder ogen moeten krijgen:

"Ook zeer schokkend nieuws hoort thuis in een journal voor kinderen omdat het nieuws is. Eigenlijk kan alles uitgezonden worden, ook beelden van zeer schokkende gebeurtenissen, mits zorgvuldig geselecteerd en gedoseerd." – redacteur Myrthe Pillen

Haar collega Astou Toure vult aan:

"We moeten onderwerpen duiden en voorzien van een duidelijke context. Daarna kunnen we kinderen geruststellen en hen helpen om het nieuws te verwerken." – redacteur Astou Toure

Wanneer de redactie een schokkend nieuwsitem in behandeling neemt

wordt eerst de tekst uitgewerkt. Er wordt aandacht besteed aan het taalgebruik, want dit moet natuurlijk aansluiten bij de woordenschat van de doelgroep. "Als de kinderen de taal niet begrijpen komt het nieuws immers niet aan", zegt redacteur Astou Toure. Tevens wordt er op gelet dat de tekst niet te expliciet is en dat er, wanneer er een slachtoffer in het spel is, zo min mogelijk persoonlijke informatie naar buiten wordt gebracht. Wanneer een redacteur onzeker is over een geschreven tekst wordt er om te beginnen overleg gepleegd in het team. Twee teamleden, te weten de regisseuse en een van de redacteurs, werken in het onderwijs. Deze mensen kunnen dus goed inschatten wat de doelgroep op emotioneel en cognitief gebied aankan:

"Wat kinderen van 10 tot 12 jaar aankunnen op emotioneel gebied is voor ieder kind verschillend; het ene kind kan een bepaald onderwerp wel aan en het andere niet. Het is dus belangrijk om informatie stap voor stap aan te bieden." – regisseuse Paula Deppe

Wanneer er na intern overleg nog getwijfeld wordt over een tekst wordt deze soms doorgestuurd naar een deskundige voor controle. Deskundigen zijn in het verleden ook wel eens uitgenodigd bij een redactievergadering, bijvoorbeeld om te vertellen hoe een schokkend item zoals oorlog het beste in beeld gebracht kon worden, zo vertelt cartooniste Paola Kisner.

Wanneer de tekst is uitgewerkt worden er beelden bij gezocht. Kinderen hebben vaak de meeste beelden al gezien in het Jeugdjournaal voordat deze op vrijdag in het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL verschijnen, maar regisseuse Paula Deppe geeft aan dat het beeldmateriaal van een schokkend nieuwsitem desondanks altijd aan een grondige selectie onderworpen wordt. Om te beginnen worden slachtoffers altijd onherkenbaar in beeld gebracht. Verder worden er geen lijken getoond en ook bloederige tafereelen zijn uit den boze omdat dit door veel kinderen simpelweg als te schokkend wordt ervaren:

"Bij 9/11 werden er bijvoorbeeld bewust geen beelden getoond van springende mensen en ook de beelden van de vliegtuigen die de Twin Towers in vliegen zijn niet uitgezonden." – regisseuse Paula Deppe

Als er schokkende onderwerpen in een uitzending worden gebracht wordt er rekening mee gehouden dat er ter compensatie voldoende luchtige onderwerpen zoals sport, shownieuws en grappig nieuws in een uitzending zitten. Na een schokkend onderwerp volgt een luchtig onderwerp zodat de kinderen even kunnen 'bijkomen'. Dit wordt de *sandwich methode* genoemd, zo vertelt redacteur Astou Toure. Daarnaast wordt er bij de presentatie van een schokkend onderwerp ten behoeve van extra uitleg tijdens de uitzending vaak een studiogesprek gevoerd met een deskundige zoals een mediapsycholoog. Dit gebeurde bijvoorbeeld toen de misbruikzaak op kinderdagverblijf Het Hofnarretje in het nieuws kwam. In het gesprek met de mediapsycholoog ging het vooral over de vraag waarom het onderwerp kindermisbruik zo veel in het nieuws was en niet over wat kindermisbruik precies inhoudt. Volgens Paula Deppe is deze manier van overdracht minder heftig. Er wordt dus wel aandacht aan soortgelijke onderwerpen besteed maar niet op een directe manier zoals in het gewone journaal wel gebeurt.

Tijdens de presentatie van een schokkend onderwerp wordt bewust zelden gewaarschuwd voor enge beelden omdat kinderen dan vaak nog angstiger worden. Regisseuse Paula Deppe herinnert zich dat er één keer gewaarschuwd is dat bepaalde beelden als schokkend ervaren konden worden. Dit was tijdens de aanval op de Twin Towers op 11 september 2001.

Verkeerde keuze

Het feit dat er geen onderwerp uit de weg wordt gegaan zorgt ervoor dat de redactie bij de selectie en presentatie van schokkende onderwerpen veel afwegingen moet maken. Paula Deppe zegt dat de redactie in al die afwegingen ook wel eens een verkeerde keuze gemaakt heeft. Zo is er bij de presentatie van de aanslagen op 11 september 2001 voor gekozen om niet de hele uitzending aan het onderwerp te wijden en maar een deel van de beelden uit te zenden. Dit heeft ervoor gezorgd dat veel kinderen dachten dat de ramp niet echt gebeurd was. Achteraf gezien had dit beter anders aangepakt kunnen worden, aldus cartooniste Paola Kisner.

Een ander onderwerp waarbij een verkeerde keuze gemaakt is, ging over wapenhandel. Hier is toentertijd een animatie bij gemaakt waarbij

schotgaten in beeld kwamen. "Op het moment dat het laatste schot werd 'afgevuurd' liep er net een kindje in beeld dat achterom keek. Dit was heftig en had beter anders gebracht kunnen worden, maar zoiets merk je pas als het beeld en geluid samenkomen", zo zegt redacteur Myrthe Pillen.

Een goede balans tussen beeld en geluid is dus erg belangrijk. In het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL wordt er veel gebruik gemaakt van beeld of van tekst. Van achtergrondmuziek wordt minimaal gebruik gemaakt omdat dit een verkeerde lading aan een verhaal kan geven. Paula Deppe vertelt dat er bij een item over piraten ooit muziek uit de film *Pirates of the Caribbean* gebruikt is. Achteraf was dit volgens de regisseuse een verkeerde keuze omdat piraten heftige dingen doen en de muziek er een grappig item van maakte.

Cartoons

Sinds 2008 wordt er in elke uitzending ook een cartoon gemaakt over een van de behandelde nieuwsitems. Cartooniste Paola Kisner vertelt dat de cartoons altijd een grappige lading hebben en dat er daarom zeer zelden cartoons gemaakt worden over een nieuwsitem dat te maken heeft met misdaad, geweld of ander fysiek of emotioneel letsel. Wel heeft Paola Kisner een keer een cartoon gemaakt over vuurwerk waarvan sommige redactieleden eigenlijk vonden dat deze te heftig was (zie hieronder).

Een andere cartoon had betrekking op het onderwerp wapenhandel. De titel van onderstaande tekening was: "Illegale wapens ... ook mijn oma heeft ze!" In deze cartoon wordt het zware onderwerp op een luchtige, ludieke manier gepresenteerd.

Nazorg

Volgens redacteur Astou Toure ontvangt de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL regelmatig mails van kinderen wanneer zij iets als schokkend hebben ervaren. De redactie heeft geen tijd om kinderen persoonlijk op hun gemak te stellen. Wel worden kinderen tijdens de uitzendingen zoveel mogelijk gerustgesteld en wordt er, bijvoorbeeld wanneer er kindermisbruik in het nieuws is, gezegd dat de kans dat kinderen er zelf slachtoffer van zullen worden klein is. "Er wordt gezegd dat kindermisbruik voorkomt maar dat er heel veel kinderen zijn waarbij dit niet gebeurt", aldus regisseuse Paula Deppe.

Daarnaast wordt er regelmatig gezegd dat kinderen met de kindertelefoon kunnen bellen wanneer ze erg geschokt zijn na het zien van een bepaald onderwerp. Presentator Jurje Bosman verwijst dan naar de website van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL waar een link naar de website van de kindertelefoon staat. Kinderen kunnen op de website van het programma ook terecht voor meer informatie over verschillende behandelde onderwerpen. Deze informatie is verwerkt in nieuwsdossiers. Er bestaat ook een nieuwsdossier over 'slecht nieuws'. Hierin staan tips over hoe kinderen kunnen omgaan met naar nieuws:

- *"Natuurlijk wil je niets missen en wil je alles weten over wat er is gebeurd. Maar ga niet de hele tijd achter de televisie zitten om het laatste nieuws te volgen. Het is ook belangrijk dat je gewoon buiten gaat spelen en andere leuke dingen gaat doen.*
- *Je kan met kinderen uit je klas praten over het nieuws. Misschien kunnen jullie dat samen met de juf of meester doen.*
- *Wil je met iemand chatten van Slachtofferhulp? Klik dan hier."*

In het 'slecht nieuws-dossier' wordt benadrukt dat het voor kinderen goed is om met iemand te praten als ze ergens mee zitten omdat dit oplucht. Dit kan zoals gezegd met iemand van de kindertelefoon maar ook bijvoorbeeld met een ouder of een leerkracht. Tevens wordt benadrukt dat iedereen anders is en dat iedereen logischerwijs dus ook anders met nieuws omgaat:

"Sommige mensen vinden het fijn om te vertellen wat er gebeurd is. Anderen willen het liever voor zichzelf houden. De één moet heel veel huilen als er iets ergs gebeurt, de ander huilt (bijna) nooit. Het belangrijkste is: niks is raar. (...) Doe gewoon waar jij je het prettigst bij voelt." - Nieuwsdossiers – Slecht nieuws, <http://www.schooltv.nl/weekjournaal/onderwerpen/?nr=2205184&item=2829183>, geraadpleegd op 12 oktober 2012.

Evaluatie

Om te controleren hoe het programma door de doelgroep ontvangen wordt gaan de redacteuren een aantal keren per jaar op schoolbezoek, zo vertelt redacteur Myrthe Pillen. Tijdens een uitzending kijkt de redactie mee in de klas. Hierbij wordt aanvankelijk niet verteld dat de 'gast' een redacteur van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL is. Na afloop heeft de redacteur een vragenlijst voor de klas en wordt de leerkracht bevraagd over zijn mening over het programma. Vervolgens worden deze gegevens in de redactievergadering besproken. De redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL hoopt hiermee de betrokkenheid van leerkrachten te vergroten. Regisseuse Paula Deppe:

"We hopen dat leerkrachten met de kinderen samen naar een uitzending kijken en dat ze zich voorbereiden op een uitzending door

de nieuwsbrief te lezen waarin de onderwerpen staan die we gaan behandelen. Wanneer leerkrachten actief betrokken zijn kunnen kinderen met eventuele angstreacties bij de leerkracht terecht.”

IV. Conclusie

In dit onderzoek is de manier waarop de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL schokkend nieuws selecteert en aan kinderen presenteert onder de loep genomen. Hierbij was de leidende vraag: "Met welke aspecten houdt de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL rekening bij de selectie en presentatie van schokkende nieuwsonderwerpen en waarom doet de redactie dit?" De productieanalyse die uitgevoerd is om een antwoord op de onderzoeksvraag te verkrijgen is afkomstig uit het onderzoeksgebied van Productie Studies. Door de specifieke aandacht voor de mening en ervaringen van de redactie is er een heldere kijk ontstaan op de zaken die effect hebben op de manier waarop schokkend nieuws in het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL voor kinderen geselecteerd en gepresenteerd wordt.

Uit de resultaten is gebleken dat de redactieleden van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL zich niet bezighouden met de vraag óf zij schokkend nieuws in behandeling moeten nemen. De redactie houdt zich juist bezig met de vraag 'Welk schokkend nieuws gaan we behandelen en hoe presenteren we dit'? Zoals gezegd vindt de redactie het namelijk belangrijk dat hun doelgroep alles meekrijgt wat er in de wereld gebeurt. Dit geldt ook voor nieuws dat als schokkend ervaren kan worden, want schokkend nieuws is immers ook nieuws. Informatie verstrekken blijft dus een hoofddoel maar aan de manier waarop nieuws gepresenteerd wordt, wordt zoals gezegd veel zorg en aandacht besteed. Het belangrijkste aspect waarmee de redactie namelijk altijd rekening houdt, is dat informatie moet aansluiten bij het cognitieve en emotionele niveau van de doelgroep.

Kinderen in de leeftijd van 10 tot 12 jaar hebben niet allemaal hetzelfde emotionele en cognitieve niveau. Om zo veel mogelijk rekening te houden met deze verscheidenheid, en er tegelijkertijd voor te zorgen dat kinderen die schokkende nieuwsberichten in het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL zien hier geen angsten of zelfs psychische problemen aan overhouden, hanteert de redactie verschillende strategieën. Om te beginnen past de redactie zoals gezegd de tekst die in nieuwsberichten gebruikt wordt qua woordgebruik aan op het niveau van de doelgroep. Ook wordt er op gelet dat de tekst niet te expliciet is. Tevens worden de beelden bij de

nieuwsberichten aan een grondige selectie onderworpen. Beelden van lijken en bloederige taferelen zijn uit den boze. Daarnaast worden kinderen gerustgesteld door hen te vertellen dat bepaalde gebeurtenissen niet vaak voorkomen en dat de kans dat het gebeurt klein is. Tevens wordt het schokeffect van een nieuwsitem vaak zo veel mogelijk beperkt door er een iets andere draai aan te geven. Wanneer er onzekerheid bestaat over de manier waarop een onderwerp het beste gepresenteerd kan worden wordt er contact opgenomen met een deskundige. Deze adviseert de redactie over de aanpak van een bepaald onderwerp en geeft in sommige gevallen zelf in de uitzending uitleg over een onderwerp.

De strategieën die de redactie van het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL hanteert komen overeen met verschillende strategieën die geadviseerd worden door verschillende mediapsychologen. Deze strategieën zijn genoemd in het eerste hoofdstuk van dit onderzoek. Concluderend kan dan ook gesteld worden dat de redactie voor dezelfde aanpak blijkt te kiezen zoals is gepropageerd door de sociale wetenschappers: schokkend nieuws heeft wel degelijk een constateerbaar en benoembaar effect op kinderen en er moet op een zorgvuldige manier met deze kwetsbare doelgroep worden omgegaan zonder hen de essentie van in dit geval schokkende nieuwsberichten te onthouden.

Dit onderzoek heeft een bijdrage geleverd aan het wetenschappelijke debat over de manier waarop schokkend nieuws aan kinderen aangeboden moet worden. De redactie van een bekend nieuwsprogramma voor kinderen is aan het woord gelaten en blijkt een aanpak te hanteren die in lijn is met de opvatting van sociale wetenschappers, en die niet strookt met het gezichtspunt van wetenschappers binnen de cultural studies. Ik kan me geheel vinden in de door de redactie gekozen aanpak omdat ik vind dat kinderen ook de minder plezierige wereldgebeurtenissen aangeboden moeten krijgen, maar dan wel op een voor hen begrijpelijke en verwerkbare manier passende bij hun ontwikkelingsstadium.

In een vervolgonderzoek zou het interessant zijn om de aanpak van het onderzoek te verbreden door ook kinderen en eventueel ouders en leerkrachten aan het woord te laten zodat een nog completer beeld over deze interessante kwestie verkregen kan worden.

V. Bibliografie

- Cantor, J. "The media and children's fears, anxieties, and perceptions of danger" In *Handbook of children and the media*, geredigeerd door Singer, D.G., en J.L. Singer. (California: Sage Publications 2001): 207-221.
- Cantor J. en B. Wilson "Helping children cope with frightening media presentations" *Current psychology: research and reviews* 7 (1988): 58-75.
- Creeber, G., et. Al. *The television genre book*. 2e ed. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009.
- Gauntlett, D. "Ten things wrong with the "effects model" In *Approaches to Audiences – A Reader*, geredigeerd door R. Dickinson et. Al. (London: Arnold 1998).
- Hermes en Reesink. *Inleiding Televisiestudies*. Amsterdam: Boom, 2003.
- HET SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL. Reg. Paula Deppe. Red. Myrthe Pillen, Astou Toure et. Al. Nederland 3, NTR.
- "Nieuwsdossiers – Slecht nieuws" – Schooltv: Schooltvweekjournaal - - 17-10-2012 <http://www.schooltv.nl/weekjournaal/onderwerpen/?nr=2205184&item=2829183>
- "Over NTR." NTR – Tekstpagina Over NTR – 15-10-2012 <http://ntr.nl/page/over-ntr>
- Struyven et. al. *Groot worden. De ontwikkeling van baby tot adolescent*. Leuven: LannooCampus, 2003.

- Valkenburg, Patty. *Beeldschermkinderen. Theorieën over kind en media*. Amsterdam: Boom, 2002.
- Walma van der Molen, Juliette. "Violence and Suffering in Television News: Toward a Broader Conception of Harmful Television Content for Children" *Pediatrics* 113 (2004): 1771-1775.
- Wilson, B. J. Media and Children's Aggression, Fear, and Altruism *The future of children* 18 (2008): 87-118.

VI. Bijlage

Interviewvragen

1. Waarom wordt er volgens u nieuws voor kinderen gemaakt?
2. Hoe lang bestaat het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL al?
3. Hoeveel mensen werken er voor het SCHOOLTV-WEEKJOURNAAL?
4. Wat is de doelstelling van jullie programma?
5. Wat is uw beeld van hoe werelds jullie doelgroep (gr. 7/8) is en wat deze kinderen op cognitief en emotioneel gebied aankunnen?
6. Hoe komen jullie aan nieuwsitems?
7. Wanneer is een nieuwsitem schokkend voor jullie?
8. Vindt u het belangrijk dat kinderen schokkende gebeurtenissen van over de hele wereld meekrijgen? Moeten zij overal wel van op de hoogte zijn?
9. Waar houden jullie rekening mee wanneer jullie schokkende nieuwsonderwerpen in behandeling nemen? Sommige items zijn misschien wel erg spannend of zelfs beangstigend? Hoe wordt hier in een vergadering mee omgegaan?
10. Welke eisen worden er aan het beeldmateriaal van een schokkend nieuwsitem gesteld?
11. Wordt er ook wel eens overwogen of kinderen bepaalde onderwerpen überhaupt wel onder ogen moeten krijgen omdat ze bijvoorbeeld te schokkend of niet relevant zijn? Heeft u hiervan een voorbeeld?
12. Wat doen jullie om kinderen op hun gemak te stellen?
13. Onderhouden jullie ook contacten met psychologen over hoe bepaalde nieuwsitems het beste gepresenteerd kunnen worden voor kinderen?
14. Welk proces heeft zich op jullie redactie afgespeeld toen jullie hoorden over de zedenzaak in Kinderdagverblijf Het Hofnarretje?
15. Op welke manier is dit onderwerp uiteindelijk gepresenteerd en waarom?
16. Wordt er bij schokkende nieuwsonderwerpen op de een of andere manier ook aandacht besteed aan nazorg? Is er bijvoorbeeld op jullie site informatie voor leerkrachten en/of ouders te vinden over hoe zij

de kinderen kunnen helpen bij het verwerken van informatie of kunnen kinderen zelf ergens terecht?

17. Als kinderen graag extra informatie willen over een bepaald onderwerp, kunnen ze hiervoor dan op jullie site terecht?
18. Houden jullie er rekening mee dat er voldoende luchtige onderwerpen in een uitzending zitten om schokkende onderwerpen te compenseren?
19. Komen er ook vragen over schokkende items in de nieuwsquiz op jullie website?